BO'LAJAK O'QITUVCHI-MURABBIYLARNING KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH JARAYONINI MODERNIZATSIYALASH

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq Davlat Universiteti
Allanazarova Amangul Bekmurat qizi

Tayanch so'zlar: jismoniy tarbiya o'qituvchisi, innovatsiya, modernizatsiya, mexanizm, g'oya, pedagog, intulektual, bilim, ko'nikma, malaka, model, raqobat.

Ключевые слова: учитель физкультуры, инновации, модернизация, механизм, идея, педагог, интуиция, знания, умение, компетентность, модель, конкуренция.

Key words: physical education teacher, innovation, modernization, mechanism, idea, pedagogue, intuitive, knowledge, skill, competence, model, competition.

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashning parametrlarini takomillashtirish borasida asosli fikrlar keltirilgan bo'lib, unda bugungi kunning jismoniy tarbiya o'qituvchisini tayyorlash yuzasidan bajarilishi lozim bo'lgan ma'lumotlar bayon etilgan.

Аннотация: Эта статья дает хорошее представление об улучшении параметров профессиональной деятельности будущих учителей физкультуры, в которой излагается информация, которая должна быть сделана для подготовки учителя сегодняшнего физического воспитания.

Annotation: This article gives a good idea of the improvement of the parameters of the professional activities of future physical education teachers, which outlines the information that must be made to prepare the teacher of today's physical education.

Dunyo miqyosida oliy ta'lim muassasalari tahsil oluvchilarining bilim, ko'nikma, malaka egallashlarini takomillashtirish, intellektual va jismoniy kamolotini rivojlantirish, ta'lim sifatini oshirish, uni insonparvarlashtirish, o'quv predmetlariga sog'lomlashtiruvchi texnologiyalarni joriy etish, uzviyligi va uzluksizligi, rivojlantiruvchi va ijtimoiylashtiruvchi maqsadlarini ta'minlash, mutaxassislarni, shu jumladan jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kreativligi, ijodkorligini oshirish vazifalari qo'yilmoqda.

Mamlakatimizda o'qituvchi ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil qilar ekan, uni boshqaradi, davlat ahamiyatiga molik vazifalarni amalga oshiradi, davlat maqsadlari asosida yangi avlodni jamiyat uchun shakllantiradi[1]. Shunga ko'ra, o'qituvchi o'z faoliyatini yangi uslubda tashkil qilishga tayyor bo'lsagina, hali kashf qilinmagan kashfiyotlarga boy bo'lgan kasbiy pedagogik jarayonni tashkil qiladi hamda har tomonlama barkamol shaxs shakllanishi uchun zarur pedagogik shart-sharoitni yaratadi. Demak, ta'lim tizimida sifat va samaradorlikni oshirishda ilk qadamlaridan biri bu – o'qituvchilarni kasbiy pedagogik jarayonga tayyorligini ta'minlashdir.

Respublikamizda ta'lim sohasida faoliyat yuritayotgan jismoniy tarbiya o'qituvchilarining ish uslubini takomillashtirishda optimal-pedagogik usullar izlanmoqda. Ammo bu urinishlar quyidagi kamchiliklar tufayli natijasiz bo'lib qolmoqda:

- bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashda mutaxassislik fanlari blokiga kiruvchi "Jismoniy tarbiya" darslari zamonaviy modifikatsiyalashtirilmayapti;
- tadqiqot doirasida pedagogik jarayon talabalar ta'lim ehtiyojlarini qondirishga moslashtirilmagan;
- jismoniy tarbiya o'qituvchilari talabalarga zamonaviy bilim berishda jismoniy mashqlarni loyihalash texnologiyasidan foydalanish imkoniyatlariga yetarlicha baho berishmayapti; talabalar ta'lim ehtiyojlarini shakllantirishga, uni qoniqtirish uchun sharoitlar yaratishga intilish yetarli darajada emas;
- talabalarga jismoniy yo'nalishdagi didaktik vaziyatli topshiriqlaridan foydalanish tartibli va muntazam ravishda olib borilmayapti; bu mazmundagi auditoriyadan tashqari jismoniy -madaniy-oqartuv ishlarining olib borilishi talab darajasida emas;
- talabalarga kelgusi mutaxassisliklari bo'yicha jismoniy madaniyat sohasiga oid loyihalash texnologiyasi ko'pincha, tasodifiy mashqlardan foydalanish evaziga amalga oshirilmoqda (ularning mazmuni shaklidan tashqarida qaraladi, o'zaro bog'liq holda ifodalanmaydi, shakli esa - mazmunidan alohida olib borilishi kuzatiladi);
- bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilari – ertangi kun umumiy o'rta ta'lim maktab o'qituvchilari mazkur muammoning zamonaviy metodologik hamda nazariy asoslari (ayniqsa, - nazariy-pedagogik) bo'yicha tavsiyalarga ehtiyoj sezadilar[3].

Yuqoridagilardan kelib chiqib, bugungi kunda bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlashda kasbiy faoliyatni tashkil qilish texnologiyasi alohida tadqiqot predmeti sifatida o'rganilmaganligini ko'rsatib o'tish mumkin.

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini kasbiy faoliyatga tayyorlash quyidagicha kechadi: mo'ljallangan yangilikni yalpi va uning alohida bosqichlari muvaffaqqiyatini bashorat qilish; yangilikni boshqa innovatsiyalar bilan qiyoslash, ulardan samaradorini tanlab olish, ularning eng ahamiyatli va aniqlik darajasini aniqlash; yangilikni tatbiq etishning muvaffaqiyatlilik darajasini tekshirish. O'qituvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorgarligi uch bosqichda amalga oshiriladi:

1 Yangilikni pedagogik faoliyatda qo'llashdan oldingi davrdagi o'qituvchi faoliyatini tahlil qilish.

2. Kasbiy faoliyatning faol shakllanish davrini tahlil qilish.

3. Pedagogik jarayonga yangilik kiritilib bo'lgandan keyingi davrdagi faoliyatni tahlil qilish[2].

Kasbiy faoliyatda o'qituvchi ilg'or, sermaxsul ijodiy shaxs, keng qamrovli qiziqish, ichki dunyosi boy, pedagogik yangilikka o'ch bo'lishi lozim. Kasbiy faoliyat motivatsion, texnologik va refleksiv qismlardan tashkil topadi[4]. Mazkur jarayon ikki yo'nalishda amalga oshiriladi: yangilikni idrok qilishga kasbiy tayyorgarlikni shakllantirish va yangicha harakat qilishga o'rgatish. Kasbiy faoliyatni tashkil etishda tahsil oluvchilarningg bilish faoliyati va uni boshqarish alohida ahamiyatga ega.

Jismoniy tarbiya o'qituvchisining kasbiy faoliyati natijasida talabalarning jismoniy tayyorligi, individual-psixologik xususiyatlari, ularning motivlar sohasi atroflicha o'rganilib chiqiladi, maktab va sinfdan tashqari tadbirlarda jismoniy chiniqishga mo'ljallangan uzluksiz didaktik tizimni ta'minlaydigan metodik majmualar yaratiladi; turli musobaqalar, sog'lom turmush tarzini reklama qiluvchi tarbiyaviy tadbirlar: suhbatlar, kechalar, sport-shoular uyushtirilib, o'kuvchilarning sport turlariga qiziqishlari inobatga olinadi, sport to'garaklariga jalb qilinadi, tahsil oluvchilarning jismoniy, ruhiy hamda intellektual qobiliyatlari o'stiriladi; oiladagi, sinf va maktabdagi pedagogik hamda psixologik muhit atroflicha o'rganilib, ularning hamkorligi rivojlantiriladi.

Jismoniy tarbiya o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashdan maqsad – o'qituvchining yangilikka intiluvchanligini, mustaqil o'z ustida ishlash ko'nikmasi va malakasini shakllantirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlardan foydalanib, dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarni o'tkazish malakasini takomillashtirishdan iborat ekan unda jismoniy tarbiya o'qituvchisi kasbiy faoliyatda quyidagi qobiliyatlarini namoyon etishi lozim:

-dars mashg'ulotlarida ijodiy motivatsiyani qo'llaydi, kasbiy faoliyatni baholaydi;

-talabalarning ijodiy o'zaro faoliyatiga hamkorlik qiladi;

-qat'iyatlik, mas'uliyatlik va halollik bilan ishini tashkil etadi;

- kasbiy faoliyatga bo'lgan zaruratni aniqlaydi;
- ijodiy faoliyatga jalb qilishga tayyorgarlik ko'radi;
- shaxsiy maqsadlarni kasbiy faoliyat bilan moslashtiradi va boshqalar.

Shuningdek, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini kasbiy faoliyatga tayyorlashda quyidagi funksiyalarni amalga oshirish nazarda tutiladi:

- milliy g'oya, umummilliy qadriyatlarga oid tushunchalarni jismoniy tarbiya darslari tarkibiga singdirish;
- bo'lajak kasbiy faoliyatga ongli yondashuv tahlili, meyorlarga nisbatan tanqidiy yondashuv;
- kasbiy yangiliklarga nisbatan ishtiyoqmandlik; ijodkorlikni shakllantirish;
- o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish, sog'lom turmush tarzi va intilishlarini kasbiy faoliyatida mo'jassam qilish;
- samarali va ahamiyatli meyorlarni belgilaydigan yangi texnologiyalarni topish; shaxsning o'z taqdirini o'zi belgilash va o'zini o'zi namoyon qila olishi asosida o'z rivojlanishini ta'minlash;
-ta'lim va tarbiyani uyg'un olib borish, yoshlarni nafaqat jismonan, balki, ma'naviy, ahloqiy jihatdan yetuk shaxs sifatida voyaga yetkazish bo'yicha ta'sirchan pedagogik choralarni belgilash;
- ta'lim muassasalarida sog'lom ijodiy muhitni yaratish, ta'lim va tarbiya jarayoniga ilg'or kasbiy, pedagogik va axborot texnologiyalarini joriy etish orqali o'qitish sifatini yangi bosqichga ko'tarish;
- yoshlarning dunyoqarashi, tafakkuri, mustaqil mushohada qilish qobiliyatlarini rivojlantirish;
- yoshlarni diniy-ekstremistik g'oyalar, turli axborot hurujlari ta'siridan himoya qilish, ularda vatanparvarlik, yurtga sadoqat va uning taqdiriga daxldorlik tuyg'ularini tarbiyalash;
- maktabdan tashqari ta'limning shakllari va mazmunini tubdan yangilash, hududlarning xususiyatlari, tahsil oluvchilarning qiziqishlari, xohish-istaklari asosida bilimlarni o'zlashtirishga yo'naltirish;
- pedagogika sohasidagi innovatsiyalar ko'lamini kengaytirish, pedagogik diagnostika, talaba shaxsiga individual yondashishga doir tadqiqotlarga keng yo'l ochish, ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash mexanizmini joriy etish;
- pedagogik (ta'lim, tarbiya) jarayonida talaba faoliyatini boshqarish uchun loyihalangan jismoniy tarbiya darslarining barkamol shaxs tarbiyasiga yo'naltirish tendensiyasining kuchaytirish.

Ushbu faoliyatni amaliyotda qo'llash parametrlarini modernizatsiyalash, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini kasbiy faoliyatini samaradorligi oshishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ш.М. Мирзиёевнинг 2016 йил 8 октябрдаги фармойиши. Lex.uz
2. Мишагин В.Н., Личностно-ориентированный подход к организации профессиональной подготовки будущего учителя физической культуры. Кан.пед.наук. Дисс. Автореф. Саратов, – 2001. – 190 с.
3. Холодов Ж.К., Кузнецов В.С. Теория и методика физического воспитания и спорта: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М., Академия, 2000. – 480 с.
4. Эргашев Р.Н. Педагогик техниканинг эстетик хусусиятлари. // Узулсиз таълим тизимида инновацион технологиялар: муаммолар ва ечимлар.Республика илмий-амалий материаллари. – Гулистон: 2010. – 43–44-б.